

PR. PROF. UNIV. DR. FLORIN DOBREI, PROF. DR. SEBASTIAN-DRAGOȘ BUNGHEZ, PREOTUL PROFESOR TEODOR BOTIȘ (1875 – 1940). O VIAȚĂ ÎN SLUJBA BISERICII, A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC ȘI A NEAMULUI ROMÂNESC, EDITURA UNIVERSITĂȚII „AUREL VLAICU“, ARAD, 2022, 576 P.

Preot prof. univ. dr. Sorin COSMA

Volumul apare în Colecția „*Teologi arădeni*“, cu prilejul aniversării bicentenarului Teologiei arădene (1822 – 2022), urmărind „să ofere celor interesați contactul cu gândirea și opera profesorilor de Teologie arădeni, cu lucrarea pastoral – misionară și cultural – socială în etapele istorice ale devenirii învățământului teologic, de la Institut la Academie și de la Academie – prin crucea desființării – la Facultate, ca împlinire și dinamică a Teologiei arădene în actualitate“.

Cercetând cu rigurozitate științifică tot ce se putea cerceta, prezentul volum monografic lămurește și completează cu elemente inedite datele bio-bibliografice privind personalitatea preotului profesor Teodor Botiș, oferind în același timp posibilitatea cunoașterii detaliate a mentalității și acțiunilor specifice epocii în care el și-a desfășurat activitatea, încât lucrarea de față se dovedește a fi un adevărat document istoric transmis posterității.

Structurată în 14 capitole, prezentul volum, judicios și complet conceput, se deschide cu „*Considerații introductive*“, urmate de elemente biografice, privind: *obârșia; anii de studii; Teodor Botiș și familia Mocioni; Familia Botiș*. În același timp, elementele biografice sunt menținute pe întregul periplu al prezentării, încât următoarele capitole cuprind documente și analize pertinente privind *activitatea ecleziastică, didactică, de îndrumare a învățământului pedagogic și teologic arădean, național-politică și culturală*.

Ultima parte a lucrării se referă la „*Final de drum*“; „*Teodor Botiș – omul, preotul, dascălul*“; „*Concluzii*“; „*Bibliografia și trei anexe: Florilegium; Teodor Botiș în aprecierile unor contemporani; O viață de slujire în imagini*“.

Lucrarea oferă o lectură plăcută și antrenantă, deschizând orizontul cunoașterii prin expunerea temeinic documentată, redată coerent, sobru și fluent.

Astfel, din multitudinea datelor pe care le cuprinde prezentul volum, cititorul poate reconstitui cu multă ușurință personalitatea preotului profesor Teodor Botiș, a mediului în care și-a desfășurat activitatea, a epocii istorice pe care a străbătut-o și a contribuției pe care el a adus în misiunea slujirii lui Hristos, a Bisericii Sale și a neamului românesc.

În concret, pe baza datelor oferite, încercând o succintă prezentare, vom spune că Teodor Botiș s-a născut la 17 Noiembrie 1873 în comuna Valea Neagră, jud. Bihor, din părinții țărani Gavril și Ioana. Școala primară o face în satul natal, apoi la călugării minoriți din Șimleul Silvaniei. Beneficiind de o bursă, își continuă studiile secundare la călugării catolici din Oradea Mare. Participând la mișcarea memorandistă inițiată de conducătorii românilor din Transilvania, împreună cu alți trei colegi va fi eliminat din liceul catolic unghuresc, încât ultimul an de studii și bacalaureatul îl va definitiva la liceul de stat din Sibiu. Se înscrie ca bursier la Institutul teologic ortodox din Arad, bucurându-se de prețuirea și încrederea acordată de episcopul Ioan Mesianu, care îl trimite ca prefect de studii pentru copiii lui Eugen Mocioni, Petru și Alexandru, de la moșia din Căpâlnaș – jud. Severin, familie cunoscută pentru activitatea de emancipare națională, bisericească și culturală a românilor de pe aceste meleaguri. În paralel continuă studiile la Institutul Teologic din Arad, ca apoi să le desăvârșească ca bursier al Eparhiei Aradului, la Universitatea din Cernăuți unde obține și titlul de doctor în teologie, în 1900.

Revine la Arad ca profesor la Institutul pedagogic-teologic și prefect al internatului școlii normale de aici.

Temeinica pregătire teologică și laică, de-a dreptul enciclopedică, și-a dovedit-o predând, mai întâi la „*despărțământul pedagogic*“, între anii 1900 – 1906: Religia, Limba română, Matematica, Istoria patriei, Geografie, Istoria universală, Limba germană, Constituția patriei. La „*despărțământul teologic*“ a predat în perioada 1901 – 1927: Studiu biblic al Vechiului Testament, Istoria bisericească universală, Istoria patriei, Istoria Bisericii Române, Dogmatica, Dreptul bisericesc, Constituția patriei, Morala, Administrația bisericească, Apologetica, Liturgica, Catehetica, Pedagogia, Limba și literatura română. Psihologia.

În 1918 va fi numit „*director substituit*“, iar din 1919, „*director definitiv*“; apoi din 1927 va deveni primul rector al nou înființatei Academii teologice, calitate în care a activat până la pensionare, în 1938. Aici a predat Dogmatica, Morala, Apologetica și Patrologia.

Pentru ca școala să-și poată îndeplini menirea, Preotul Profesor Teodor Botiș a fost tot timpul preocupat de primenirea corpului profesoral, prin

promovarea unor dascăli valoroși, pe măsură să acopere toate disciplinele la cel mai înalt nivel.

A cultivat un învățământ vocațional, desfășurat sub directa conducere a Bisericii, pentru ca viitorii ei slujitori să-i poată reprezenta misiunea în viața concretă a credincioșilor pe care îi păstoreau.

Astfel, într-un moment festiv prilejuit de centenarul Institutului teologic, directorul Teodor Botiș concluziona: „Institutul nostru teologic din Arad a împlinit, în anul acesta 100 – una sută – de ani de existență, de jertfă generoasă și de sacrificii mari. Înființat din dinarul de danie al unui popor sărac, dar însetat de lumină, ne-a dat în cursul existenței sale 2.112 preoți, tot atâția apostoli cari s-au străduit să ridice sufletul neamului nostru la cea mai naltă treaptă din scara vârtuților și ca ideal de conviețuire socială, să întroneze în dieceza noastră voia lui Dumnezeu. Acești preoți au fost și sunt și azi albinele productive în liniștea satelor noastre. Ei și numai ei au păstrat poporului nostru același suflet românesc, aceeași limbă dulce și aceeași credință curată ca lacrima și fără încetare au tors, în mod tainic, unitatea noastră politică de azi... Cu adâncă cucernicie am plecat inimile noastre naintea acestui focar de cultură, care a fost pentru neamul românesc de pe aceste meleaguri „mana din pustie și apa din stâncă“. Dar și cu profundă sfială ne-am îndreptat ochii către sfintele figuri ce împodobesc pereții din sala festivă. Trecutul laborios al acestor profesori modești este țesut și se confundă în însăși istoria diecezei noastre“ (p. 149).

Pe lângă activitatea didactică, Preotul Profesor Teodor Botiș s-a arătat un neînfricat luptător pe tărâm național, contribuind prin scris și acțiune la realizarea Marii Uniri, iar în perioada interbelică a activat prin cultură la consolidarea ei.

În același timp, a participat la diferite societăți cultural-bisericești, precum și la diferite ziare și reviste. A colaborat zeci de ani la ziarul „Românul“ din Arad, la „Revista Teologică“ din Sibiu, și la *Calendarele Episcopiei din Arad* (1905–1919; 1921–1926), iar ca director și apoi rector, a elaborat *Anuarul Institutului pedagogic-teologic* (1918–1927) și *Anuarul Academiei Teologice* (1927–1935), iar la revista eparhială „Biserica și Școala“ a fost redactor timp de patru ani (1917–1921).

În acest context publicistic și-a eternizat numele prin două monografii voluminoase premiate de Academia Română, de referință în istoriografia românească. Și anume: „*Istoria Școlii Normale (Preparandiei) și a Institutului teologic român ortodox din Arad*“ (Arad, 1922, 742p) și „*Monografia Familiei Mocioni*“ (București, 1939, 473p).

Pe plan bisericesc a activat ca membru în Consistoriul eparhial din Arad, deputat în Adunarea eparhială, în Comisia de examinare a candidaților la preoție; a fost primul președinte al „Asociației profesorilor secundari“ și

al *Astrei*, secția Arad; membru al *Institutului Social Banat-Crișana*, precum și senator în legislația din 1931–1932.

Apreciindu-i-se activitatea, Conducerea eparhială i-a acordat în 1936 distincția de iconom stavrofor, după ce în 1920 i-a conferit titlul de protopop onorific.

S-a pensionat în 1938, și a trecut la cele veșnice în 1940, în amintirea lui înființându-se fundația „*pentru ajutorarea copiilor săraci*“, gestionată de soția sa, *Maria Botiș Ciobanu*, scriitoare-poetă arădeană, al cărei nume stă scris în „*Antologia poeziei românești*“.

Ieșirea sa la pensie a coincis cu revederea colegială de 10 ani a absolvenților Academiei Teologice din 1928. Ca o concluzie, în cuvântul său, Părintele Rector Dr. Teodor Botiș, a evidențiat rolul școlii și a profesorilor de aici, „mai ales în trecutul zbuciumat al neamului, care au dat oameni de o reală valoare și de o reputație bine apreciată, începând de la umilul preot de sat până la profesori universitari, membri ai Academiei Române și parlamentari de vază“... (p. 226).

Preotul profesor, director și rector al învățământului teologic din Arad în perioada dinaintea Marii Uniri și a celei interbelice rămâne un nume reprezentativ, un model și un reper în conștiința posterității, după cum mărturisește, printre mulți alții, unul din ucenicii săi (istoricul bănățean Gh. Cotoșman), absolvent al acestei „*școli binecuvântate de Dumnezeu și de oameni preaslăvită*“, arătând ca Teodor Botiș „cimenta, pe plan moral, ceea ce semăna și zidea la orele de curs... În calitatea lui de rector, veșnic în mijlocul nostru, în preajma noastră, urmărea cu grija părintelui iubitor de fii... ne urmărea vorbele, ne înregistra gesturile, ne asculta rugăciunile și cântările... ne-a fost tuturor dascăl și părinte... «*Domnu' cel bun*», cum îi ziceam între noi, se trudea zi și noapte să ne facă cât mai plăcută petrecerea în seminar în acel atelier în care se dăltuiesc caracterele preoților de mâine... “ (pp. 205-206).

Fiindcă ne aflăm în anul dedicat *persoanelor vârstnice*, reținem pentru posteritate cuvintele de apreciere ale unui admirator al lui Teodor Botiș (Mihail Wieder): „...Bătrâni ca aceștia ne trebuie, ca să fie pildă, călăuză în toată viața noastră. Ei și-au făcut datoria față de noi; acum noi trebuie să ne facem datoria față de ei. Trebuie să le urmăm opera lor, trebuie să-i ținem cu cinste, să ne închinăm lor ca în fața sfinților, trebuie să urmăm sfaturile lor, trebuie să ne luminăm din lumina gândirii lor... Numai așa îl vom avea și pe mai departe între noi“ (p. 508).

Apreciind după cuviință prezentul volum, prin reactualizarea cuvintelor lui Tudor Arghezi, vom spune cu admirație: „*Frumoasă carte, cinste cui te-a scris!*“